

ЎЗБЕКИСТОНДА ИМКОНЯТИ ЧЕКЛАНГАН ШАХСЛАРНИ
ОИЛАВИЙ ТАДБИРКОРЛИККА ЖАЛБ ҚИЛИШ

Суюнов Дилмурод Холмуродович

*Бизнес ва тадбиркорлик олий мактаби,
иқтисод фанлари доктори профессор,*

Сарварова Азиза Акрамовна

*Бизнес ва тадбиркорлик олий мактаби,
“Лойиха бошқаруви” йўналиши тингловчиси.*

Аннотация. Ўзбекистонда имконияти чекланган шахслар учун иш билан таъминланиш ва ижтимоий ҳимоя тизимини яхшилаш ҳамда уларнинг иқтисодий фаоллигини ошириш муҳим вазифалардан бирidir. Бу муаммоларни ҳал қилишнинг самарали усулларида бири, имконияти чекланган шахсларни оилавий тадбиркорликка жалб қилишдир. Ушбу мақолада, имконияти чекланган шахсларни оилавий тадбиркорликка жалб қилишнинг аҳамияти, афзалликлари ва бу борадаги ҳозирги ҳолатга баҳо берилади.

Калим сўзлар: Ижтимоий, интеграция, имконияти чекланган, шахс, кўникма, оилавий тадбиркорлик, иқтисодий, фаоллик, интеграция.

Annotation. For persons with disabilities in Uzbekistan, improving the system of employment and social protection and increasing their economic activity is one of the important tasks. One effective way to solve these problems is to involve individuals with limited opportunities in family entrepreneurship. This article will assess the importance, benefits and current situation in this regard of engaging individuals with disabilities in family entrepreneurship.

Keywords: Social, integration, limited capacity, personality, skills, family entrepreneurship, economic, activity, integration.

Бугунги кунда ижтимоий ҳимоя масаласи асосий устувор вазифалардан бири ҳисобланиб, айниқса имконияти чекланган шахслар ва оилавий тадбиркорликни ривожлантириш, Имконияти чекланган шахслар ўзларининг имкониятларидан тўлиқ фойдаланиш имкониятига эга бўлиш борасида бир қатор вазифалар амалга оширилмоқда. Айниқса имконияти чекланган шахсларни Оилавий тадбиркорликка жалб қилишуларнинг оила аъзоларини бирлаштириб, ҳамкорликда ишлаш, катта ёки кичик бизнесларни ташкил қилиш учун идеал платформа бўлиб хизмат қилади. Бунинг натижасида, имконияти чекланган шахслар фақатгина ижтимоий ҳимояга эмас, балки ўз иқтисодий мустақиллигини таъминлашга ҳам эришишади. Имконияти чекланган шахслар (ИЧШ) жамиятнинг муҳим қисми бўлиб, уларнинг иқтисодий ва ижтимоий интеграцияси учун бир қатор механизмлар амалга оширилиши зарур. Оилавий тадбиркорлик эса бу

шахсларнинг ҳаётида янги имкониятлар яратиш, уларнинг ижтимоий ва иқтисодий хавфсизлигини таъминлашнинг самарали усулларидан биридир. Оилавий тадбиркорликнинг аҳамияти, айниқса, имконияти чекланган шахслар учун айти пайтда ўзгаришлар ва ривожланишлар билан тўлдирилган муҳим омиллардир.

Бунда, **ижтимоий интеграция ва кўникмалар ривожини муҳим аҳамиятга эга бўлиб**, Имконияти чекланган шахслар учун оилавий тадбиркорлик нафақат иқтисодий фаолликни оширишга, балки ижтимоий интеграцияни ҳам таъминлайди. Оила аъзолари ўртасида тадбиркорликни ривожлантириш уларнинг ишлаш ва турмуш ўртоқлари билан ўзаро муносабатларини мустаҳкамлайди, психо-эмоционал ҳолатларига ижобий таъсир кўрсатади. Оилавий тадбиркорлик, шунингдек, қўшнилар ва жамият билан ҳамкорликда ишлашга имкон яратади, бу эса ижтимоий айланишни ва оила аъзоларининг ижтимоий масъулиятни сезишини оширади. Шунингдек, **иқтисодий мустақиллик ва бизнес моделларида ҳам** имконияти чекланган шахслар учун оилавий тадбиркорлик бизнестнинг кичик ва ўрта форматларига аниқ йўналиш бериши мумкин. Масалан, кичик оилавий ишлаб чиқариш, қишлоқ хўжалиги ёки хизмат кўрсатиш соҳасида бизнес ташкил қилиш учун ихтиёрий ишга киришиш имконияти яратади. Оила аъзоларининг ҳар бири турли соҳадаги кўникмаларини бирлаштириш орқали, бизнесни муваффақиятли бошқариш ва самарали ишлаш мумкин. Бу, ўз навбатида, иш билан таъминланмаган ва иқтисодий муаммоларга дуч келган шахсларнинг ўз иқтисодий мустақиллигини таъминлашга ёрдам беради.

Бугунги кунда **Камбағалликни камайтириш ва ижтимоий хавфсизлик масаласи ҳам долзарб масала ҳисобланиб**, Оилавий тадбиркорлик имконияти чекланган шахсларга янги қирим манбаъларини яратиш, уларни камбағалликдан қутқариш ва иқтисодий барқарорликни таъминлашга ёрдам беради. Агар оилада фақат бitta ишловчи бўлса, бу камбағалликни янада чуқурлаштириши мумкин. Бироқ, оилавий тадбиркорликнинг ривожланиши оила аъзоларини иш билан таъминлашга, уларнинг иқтисодий хавфсизлигини таъминлашга олиб келади. Бу, ўз навбатида, ижтимоий ҳимоя тизимини яхшилаш ва имконияти чекланган шахсларнинг турмуш даражасини оширишга олиб келади.

Шунингдек, **бизнес кўникмаларини ривожлантириш ва ўрганишда ҳам** Оилавий тадбиркорлик, имконияти чекланган шахсларга янги кўникмаларни ўрганиш имконини яратади. Масалан, янги технологиялардан фойдаланиш, маркетинг ва реклама бўйича билимларни ошириш, молиявий ҳисоб-китобларни бошқариш ва ишлаб чиқариш жараёнларини яхшилаш. Бу ишларни оилавий миқёсда бошқариш ҳар бир аъзога бизнес соҳасидаги кўникмаларни ривожлантиришга ёрдам беради ва уларни келажакдаги профессионал фаолиятга тайёрлайди. Оила аъзоларининг ҳар бири ўзининг малака ва қобилиятларини ишга солиб, бизнесни биргаликда бошқаради. Бундан ташқари шахсда ўзида **ижтимоий масъулият ва ҳуқуқларни ҳимоя қилишда ҳам** Оилавий тадбиркорлик,

имконияти чекланган шахслар учун ижтимоий масъулиятни тарғиб қилади. Бу шахслар оила аъзоларининг ўзаро ижтимоий муносабатларига ва жамиятга бўлган ҳиссасини сезишга олиб келади.

Давлатнинг қўллаб-қувватлаши ва ижтимоий тадбирларнинг давомийлиги натижасида, имконияти чекланган шахслар оилавий тадбиркорликда иштироки орқали ўзларининг ҳуқуқлари ва манфаатларини ҳимоя қилишга, бошқа шахсларга ҳам ўрнак бўлишга ҳаракат қилишади. Бу, ўз навбатида, уларнинг ижтимоий фаоллигини оширади. Имконияти чекланган шахслар учун оилавий тадбиркорликнинг афзалликларилар шундаки,

Биринчидан, иш билан таъминланишда имконияти чекланган шахсларнинг оилавий тадбиркорликка жалб қилиниши уларга иқтисодий мустақилликка эришиш имконини яратади. Бу, айниқса, оилавий ишлаб чиқариш ёки кичик бизнесга асосланган иш фаолиятини йўлга қўйиш орқали амалга оширилади.

Иккинчидан, ижтимоий интеграцияда тадбиркорлик фаолияти имконияти чекланган шахсларни жамиятга интеграция қилишга ёрдам беради. Бу, уларнинг ижтимоий тармоқларда фаол иштирок этишини таъминлаш, психологик ҳолатларини яхшилаш ва ўзларини кадрли сезишларига олиб келади.

Учунчидан, бизнес кўникмаларини ривожлантиришда оилавий тадбиркорлик орқали, имконияти чекланган шахслар ўзларининг бизнес кўникмаларини ошириш, янги билимлар олиш ва тадбиркорлик фаолиятини бошқаришни ўрганиш имконига эга бўлишади. Бугунги кунда бу борада Оилавий тадбиркорликнинг ривожланишини таъминлаш учун керакли чоралар кўрилмоқда ҳусусан, Тадбиркорлик учун ёрдамчиларни тайёрлашда Имконияти чекланган шахсларни тадбиркорликка жалб қилиш учун, уларга мувофиқ тренинглари, семинарлар ва бизнес-ресурслар тақдим этилиши керак. Бу ерда давлат органлари ва хусусий сектор ҳамкорлиги муҳим аҳамиятга эга. Шунингдек, мамлакатимизда Ўзбекистонда оилавий тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш учун махсус қонунлар ва дастурлар қабул қилинган. Бу қонунлар имконияти чекланган шахсларга бизнеснинг ҳар қандай соҳасида иштирок этиш ва ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш имконини яратади.

Шунингдек, Ўзбекистонда имконияти чекланган шахсларнинг таълим ва малака ошириш имкониятларини кенгайтириш учун бир қатор дастурлар ва лойиҳалар амалга оширилмоқда. Таълим дастурлари ишлаб чиқилдики бунда Давлат, шунингдек, нодавлат сектор томонидан имконияти чекланган шахслар учун махсус таълим дастурлари ташкил қилинган. Бу дастурлар шахсларнинг янги касб ва кўникмаларга эга бўлишини таъминлаш учун ҳар жихатдан қўллаб-қувватлайди. Масалан, ногиронларнинг компютер технологияларини ўрганиши, онлайн курслар орқали касбий таълим олиши мумкин.

Касбий малака ошириш марказлари ташкил этилиб, Ўзбекистонда ногиронлар ва имконияти чекланган шахслар учун махсус малака ошириш марказлари ташкил

этилган. Бу марказларда улар турли касбларга ўқитиш ва замонавий ишлаб чиқариш технологиялари ҳақида билим олишлари мумкин. Бу ўқув муассасалари шахсларга профессионал кўникмаларга эга бўлиш имконини бериб, уларни ишга жойлаштиришга ёрдам беради. Шунингдек, иш билан таъминлаш дастурлари йўлга қўйилди бу ўз навбатида Давлат ва хусусий сектор томонидан ишга жойлаштириш дастурлари имконияти чекланган шахслар учун ташкил этилган.

Хулоса сифатида таъкидлашимиз жоизки, Имконияти чекланган шахсларни оилавий тадбиркорликка жалб қилиш, уларнинг ижтимоий ва иқтисодий ҳолатларини яхшилаш, меҳнат бозорида иш билан таъминланишларини таъминлаш ҳамда уларнинг фаоллигини ошириш учун самарали чоралардан biridir. Бунда давлат ва хусусий секторнинг ҳамкорлиги, таълим ва малака ошириш тренинглари, шунингдек, қонунчиликнинг қўллаб-қувватловчи чоралари муҳим ўрин тутди. Имконияти чекланган шахслар учун оилавий тадбиркорликнинг ривожланиши, уларнинг ижтимоий ва иқтисодий аҳамиятини янада кенгайтириш ва барча ижтимоий қатламларга барқарор иқтисодий ўсишни таъминлаш учун асосий омиллардан бири бўлиб қолади.

REFERENCES:

1. Suyunov D. X. Corporate governance mechanism: problems and solutions. Monograph // T.: Academia. – 2007. - T. 200.
2. Suyunov, D., and Elmurod Abdusattorovich Khoshimov. "Methodological aspects of assessing the effectiveness of corporate governance in joint-stock companies. Scientific electronic journal" Economics and innovation technologies " 2 (2018).
3. Suyunov D. H. The main problems of corporate governance and ways to solve them //EPRA International Journal of Economic Growth and Environmental Issues (EGEI) ISSN. – С. 2321-6247.
4. Suyunov D. H. The main problems of corporate governance and ways to solve them //EPRA International Journal of Economic Growth and Environmental Issues (EGEI) ISSN. – С. 2321-6247.
5. Davletyarov M. A., Suyunov D., Kenjabaev A. T. Digitalization of the economy: concepts, problems and implementation strategy //Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development. – 2023. – Т. 12. – С. 209-218.
6. Davletyarov M. A., Suyunov D., Kenjabaev A. T. state regulation of digital transformation of the economy / / American Journal of Business Administration, Economics and banking. – 2023. - Т. 9. - S. 145-150.
7. Д Х Суюнов, Н К Ёрматова. Цифровая трансформация процессов управления персоналом в коммерческом банке. Journal of new century innovations 43 (4), 75-78.

8. S D Kholmuradovich, RH Yuldashevich. The Role Of Foreign Investments In The Development Of Small Business And Private Entrepreneurship. EPRA International Journal of Socio-Economic and Environmental Outlook (SEEO).

9. To'Raqulov Botirturdiboy, S D Xolmuradovich. Umumiy ovqatlanish korxonalarini faolyatini rivojlantirishda marketing strategiyalaridan foydalanishni takomilastirish. Ta'lim fidoyilari 25 (5), 157-164.

10. D Suyunov, M Maxsudov. The role of energy in the economic development of uzbekistan. Science and innovation 1 (A4), 145-149.

11. Д Х Суюнов, БР Турсунов. Акциядорлик жамиятларда корпоратив бошқарув самарадолигини ошириш. Central Asian Academic Journal of Scientific Research 2 (2), 48-55.

12. Суюнова Д.Д. Научно-теоретический подход к реализации цифровой трансформации внедрения корпоративного управления в акционерных обществах. (Актуальные проблемы развития бизнеса и предпринимчивости в условиях цифровой экономики, международная научно-практическая конференция, 23 декабря 2022 г.).

13. Суюнова Д.Д. Анализ состояния внедрения и развития цифровой экономики в Узбекистане. (Цифровая трансформация в бизнесе и экономике, международная научно-практическая конференция, 21 июня 2023 г.).